פרק 2 - מבנה דמוגרפי

מקורות והגדרות

הערה כללית: מקור נתוני האוכלוסייה הוא הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (הלמ"ס). הלמ"ס עורכת אומדני אוכלוסייה לסוף שנה המבוססים על מפקדי אוכלוסין תקופתיים. בשנת 2008, הלמ"ס ערכה מפקד אוכלוסין בעקבותיו התקבלו נתונים מעודכנים על תושבי העיר. לפי מפקד האוכלוסין, אוכלוסיית העיר נכון לתאריך 27.12.2008 עמדה על 402,600 תושבים.
נתוני מפקד האוכלוסין לשנת 2008 ישמשו בסיס לאומדני האוכלוסייה של השנים הבאות עד שיושלם מפקד האוכלוסין הבא אשר יחליף את נתוני הבסיס של המפקד האחרון.

לוח 1: פרסומים סטטיסטיים

המקור לנתונים על ארץ ישראל, תל-אביב ויפו לשנת 1922 ולשנת 1931 הם מפקדים שנערכו ע"י ממשלת המנדט באותן שנים. הנתון על תל-אביב לשנת 1925 הוא ממפקד עירוני והנתון לשנת 1937 הוא אומדן עירוני. יתר הנתונים הם אומדנים של המשרד הסטטיסטי של ממשלת המנדט, למעט הנתונים על יפו בשנת 1937.
הנתונים בלוח הופיעו בפרסומים הבאים:

STATISTICAL ABSTRACT OF PALESTINE, 1937-38, 1944-45.
STATISTICAL HANDBOOK OF JEWISH PALESTINE, 1947. P. 46-47.
פרוייס, וואלטר. "פרקי סטטיסטיקה של תל-אביב". בתוך דרויאנוב, אלתר (עורך). ספר תל-אביב. תרצ"ו, עמ' 344-345.
יודפת, אריה. "פרקים בתולדות יפו וישובה היהודי". בתוך עיריית תל-אביב-יפו. ספר השנה 1971, עמ' 113.

לוחות 2-6: הלמ"ס

נתוני האוכלוסייה לשנים 1948, 1961, 1972, 1983, 1995 ו-2008 מבוססים על מפקדי אוכלוסין. נתוני האוכלוסייה לשנים שבין מפקד למפקד מבוססים על אומדנים שנתיים לסוף כל שנה הנערכים על ידי הלמ"ס. רמת הדיוק של נתוני אוכלוסייה בין מפקדיים פחותה מרמת הדיוק של נתוני אוכלוסייה מפקדיים ועל כן יש לנהוג זהירות בשימוש בנתונים אלה.

האוכלוסייה כוללת תושבים קבועים לרבות אלה אשר שהו בחו"ל אך נעדרו לא יותר משנה ברציפות, עולים ועולים בכוח (עולה בכוח הוא מי שזכאי לאשרת עולה או לתעודת עולה עפ"י חוק השבות ורוצה לשהות בישראל עד 3 שנים, כדי לבדוק את האפשרות והתנאים להשתקעות כעולה), תושבים ארעיים ותיירים ששהו יותר משנה ברציפות.

גיל - מתייחס לשנים שלמות שמלאו לאדם עד תאריך האומדן.

החלוקה של העיר - קיימת חלוקה אחידה של העיר לרבעים, תת רבעים ואזורים סטטיסטיים, המשותפת לעירייה וללשכה המרכזית לסטטיסטיקה, שעודכנה לקראת מפקד 2008.

מטרופולין תל-אביב - אגד ערים תל-אביב מחולק ל-"טבעות" בהתאם למבנה הפנימי שלו, והטבעות מחולקות ל"גזרות". להלן רשימת היישובים העיקריים באגד ערים תל-אביב, לפי החלוקה לטבעות וגזרות שנערכה לקראת מפקד 1983. לקראת מפקד 1995, חלו שינויים בקביעת הגבולות והשם הוסב מ-"אגד ערים תל-אביב" ל-"מטרופולין תל-אביב". בין מפקד 1995 למפקד 2008 לא חלו שינויים בהגדרות מטרופולין תל-אביב. להלן ההגדרות:

גלעין, טבעות וגזרות	יישובים עיקריים באגד ערים תל-אביב, מפקד 1983	יישובים עיקריים במטרופולין* תל-אביב, מפקד 1995/מפקד 2008
גלעין	תל-אביב-יפו	תל-אביב-יפו
טבעת פנימית		
גזרה צפונית	-	גליל ים, הרצליה, כפר שמריהו, רמת השרון.
גזרה מזרחית	בני ברק, גבעתיים, רמת גן.	אור יהודה, בני ברק, גבעתיים, כפר אז"ר, קריית אונו, רמת אפעל, רמת גן, רמת פנקס.
גזרה דרומית	אזור, בת ים, חולון, מקווה ישראל.	אזור, בת-ים, חולון, מקווה ישראל.
טבעת תיכונה		
גזרה צפונית	גליל ים, הרצליה, כפר שמריהו, רמת השרון, רעננה.	גבעת חן, הוד השרון, כפר מל"ל, כפר סבא, רמות השבים, רעננה.
גזרה מזרחית	אור יהודה, גבעת שמואל, גני יהודה, גני תקווה, יהוד, כפר אז"ר, נווה אפרים, סביון, פתח תקווה, קרית אונו, רמת אפעל, רמת פנקס.	גבעת שמואל, גני יהודה, גני תקווה, יהוד, מגשימים, מעש, נווה אפרים, סביון, פתח תקווה.
גזרה דרומית	בית דגן, נחלת יהודה, ראשון לציון.	אחיעזר, באר יעקב, בית דגן, גנות, כפר חב"ד, לוד, משמר השבעה, ניר צבי, נס ציונה, קרית עקרון, ראשון לציון, רחובות, רמלה.
טבעת חיצונית		
גזרה צפונית	הוד השרון, כפר מל"ל, כפר סבא, רמות השבים.	אבן יהודה, געש, טייבה, טירה, כפר ויתקין, כפר יונה, מכמורת, משמר השרון, נתניה.
גזרה מזרחית	לוד, ראש העין, רמלה.	טירת יהודה, כפר סירקין, כפר קאסם, מכבים-רעות, ראש העין, שוהם.
גזרה דרומית	באר יעקב, מזכרת בתיה, נס ציונה, קרית עקרון, רחובות.	אשדוד, גדרה, יבנה, מזכרת בתיה.

* ראה מפת המטרופולין ב"הערות הסבר ללוחות".

לוחות 7-8: הלמ"ס, מרשם התושבים-משרד הפנים ע"/המרכז למחקר כלכלי וחברתי

קיימים שני מקורות לנתונים על מספר התושבים בעיר: (1) הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (להלן הלמ"ס); (2) קובץ מרשם התושבים של משרד הפנים. קיימים הבדלים ניכרים בנתונים שמתקבלים משני המקורות, ההבדלים הם תוצאה של אופן בניית הקבצים ועדכונם:

1. הלמ"ס בונה את הקובץ על בסיס נתוני מפקד ומבצעת עדכונים שנתיים שלוקחים בחשבון מספר נולדים, נפטרים וניידות בין יישובים. בהתבסס על מפקד האוכלוסין משנת 2008 חושב אומדן האוכלוסייה לסוף שנת 2010. מספר תושבי תל-אביב-יפו לסוף 2010 עמד על 404,300 תושבים (לא כולל עובדים זרים).
2. קובץ מרשם התושבים כולל את כל אלה הרשומים כתושבי ת"א-יפו בתעודת הזהות שלהם. ע"פ קובץ זה מספר תושבי ת"א-יפו, נכון לדצמבר 2010 עמד על 486,498. הפער בין קובץ מרשם התושבים לבין קובץ המבוסס על מפקד האוכלוסין עמד בשנת 2010 על כ-20%. יש לציין שבמהלך השנים האחרונות, הפער בין שני הקבצים (קובץ מרשם התושבים של משרד הפנים וקובץ הלמ"ס) עמד על 22%, אך בעקבות מפקד האוכלוסין משנת 2008 הפער הצטמצם בהשוואה לעבר.

קובץ מרשם התושבים של משרד הפנים הוא הקובץ הקובע לעניין מספר הרשמי של בעלי זכות הבחירה בעיר כשמדובר בבחירות מוניציפאליות או ארציות, וכן זהו הקובץ שקובע גם לגבי עניינים מינהליים נוספים. נתוני הלמ"ס משמשים אותנו כאומדנים לאמידה של גודלה ה"ריאלי" של אוכלוסיית העיר וזאת משום שהנתונים התקבלו ממפקד אוכלוסין שנערך ע"י הלמ"ס מתוקף צו ממשרד ראש הממשלה (המפקד נערך בערך אחת לעשור), במסגרתו נפקדו 20% מהתושבים.

לוחות 9-21: הלמ"ס

גיל - הנתונים מוצגים ע"פ קבוצות גיל בהקבצות לפי חמישונים - בכל קבוצת גיל ישנם חמישה גילים שכל אחד מהם מציג את מס' השנים השלמות שמלאו לאדם עד לתאריך האומדן.

אזור סטטיסטי, תת-רובע, רובע, שכונה - להגדרות והסבר על חלוקות העיר ראה פרק החלוקה הגיאוגרפית-סטטיסטית של העיר, בתחילת השנתון.

מצב משפחתי - כולל רווק/ה, נשוי/ה, גרוש/ה, אלמן/ה. הנתונים על המצב המשפחתי של האוכלוסייה מתקבלים מקובץ מרשם האוכלוסין.

לוחות 22-24: הלמ"ס

בעבר האוכלוסייה סווגה על-פי שתי הבחנות מרכזיות: יהודים ולא יהודים. סיווג חדש של האוכלוסייה הופעל ע"י הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה החל בשנת 2000. לפי סיווג זה, האוכלוסייה ממוינת לשתי קבוצות עיקריות:

יהודים ואחרים - יהודים, נוצרים שאינם ערבים ואלה ללא סיווג דת במשרד הפנים.
ערבים - מוסלמים, נוצרים ערבים ודרוזים.

לוחות 25-27: הלמ"ס

אוכלוסיית העיר משתנה כתוצאה ממספר מרכיבים דמוגרפיים שמשפיעים על גודל האוכלוסייה. מרכיבים הללו מכונים "מקורות השינוי". מקורות השינוי הם תוצאה של עיבודים שעורכת הלמ"ס מדי שנה ע"פ קבצים מינהליים של מדינת ישראל (קובץ מרשם התושבים וקובץ ביקורת הגבולות). מקורות השינוי העיקריים הם:

ריבוי טבעי - ההפרש בין מספר לידות חי ומספר פטירות.

הגירה פנימית בין יישובים - הגירה בין ת"א-יפו ליישובים אחרים, הכוללת: נכנסים לת"א-יפו, שבאו מיישובים אחרים בישראל ויוצאים מת"א-יפו, שעברו ליישובים אחרים בישראל.
מאזן הגירה פנימית בין יישובים הוא ההפרש בין נכנסים לבין יוצאים מהעיר, וערכו של מאזן זה חיובי או שלילי (מאזן חיובי, פירוש הדבר שמספר הנכנסים לעיר גדול ממספר היוצאים ממנה ומאזן שלילי פירושו שמספר הנכנסים לעיר קטן ממספר היוצאים ממנה).

הגירה בין-לאומית - זו תנועת ההגירה של התושבים בין תל-אביב-יפו לבין ארצות אחרות. בתנועה זו נכללים מהגרים שנכנסו לתל-אביב-יפו כעולים מכוח חוק השבות, תושבי העיר שיצאו ממנה לצורך מגורים בחו"ל ושוהים שם למעלה משנה, וכן תושבי העיר החוזרים מחו"ל לתל-אביב-יפו לצורך מגורים, לאחר שהות בחו"ל של למעלה משנה.

הערה: קיים הבדל בין נתוני ההגירה הפנימית בין יישובים המופיעים בלוחות 2.25-2.27 לבין נתוני ההגירה המופיעים בלוח 2.36 ואילך.
נתוני ההגירה שמופיעים החל בלוח 2.36 ואילך עובדו על סמך תנועת התושבים מתוך העיר ואל העיר, כפי שנרשמה בקובץ מרשם התושבים של משרד הפנים. נתוני ההגירה שמופיעים בלוחות 2.25-2.27 הם אותם הנתונים שמופיעים בלוח 2.36 ואילך לאחר שהופעל עליהם משקול בעקבות מפקד האוכלוסין משנת 2008.

המשקול נחוץ משום שישנם פערים בין נתוני מרשם התושבים לנתוני האוכלוסייה בפועל (כפי שנמצאו במפקד 2008). מפקד האוכלוסין משנת 2008 בדק את האוכלוסייה בשטח לעומת האוכלוסייה הרשומה בקבצים המנהליים. על בסיס הפערים שנמצאו נבנו המשקולות. המשקולות מבטאות את הסיכוי של כל פרט להימצא או לא להימצא באזור לפי קבוצות גיל. כתוצאה מהפעלת משקול, הנתונים עשויים להשתנות, וביניהם מאזני ההגירה השונים וכן, נתוני הריבוי הטבעי.

לוחות 28-35: הלמ"ס

לידות חי - לידה של עובר, שאחרי היפרדו מהאם (בין אם בחבל הטבור נחתך ובין אם לא, בין אם השלייה עדיין קשורה ובין אם לא) מגלה לפחות אחד מסימני החיים הבאים: נשימה, דפיקות לב, דופק חבל הטבור או תנועות ברורות של שרירים רצוניים.

פטירות תינוקות- תינוקות שנפטרו לפני מלאת שנה לחייהם.

יבשת מוצא - יבשת המוצא של ילידי חו"ל נקבעת לפי יבשת לידתם ושל ילידי ישראל, לפי יבשת לידת האב.

הנתונים על התנועה הטבעית - לידות חי ופטירות, מבוססים על הפרטים המופיעים בטפסי "הודעה על לידת חי", "הודעת פטירה" ו"הודעה על לידת עובר מת" הנמסרים למשרד הפנים ע"י האחראים במוסדות בהם ארעה הלידה או הפטירה, בהתאם לחוק. נתונים על נישואין וגירושין נמסרים ע"י המורשים לעריכת נישואין ועל ידי בתי-הדין הרבניים. הנתונים הם לפי שנת האירוע.

הערה: יש לשים לב להבדלים בין נתוני ריבוי הטבעי כפי שמופיעים בלוחות הללו (לוחות 2.28-2.32) לבין נתוני ריבוי הטבעי שמתקבלים בחישוב מקורות השינוי (ראה לוחות 2.25-2.27 וההסבר המפורט על כך שהובא בהסבר ללוחות 2.25-2.27 לעיל).

לוחות 36-52: הלמ"ס

הנתונים על הגירת האוכלוסייה הם אומדנים המבוססים על עיבודים שנעשו מקובץ השינויים כפי שנרשמו בקובץ מרשם התושבים במשרד הפנים (או קובץ ביקורת הגבולות, בהתייחס להגירה בין-לאומית), על-פי הודעות התושבים על שינוי כתובת. הנתונים מתייחסים לשנת הרישום.

הגירה פנימית - כלל תנועת התושבים שמתרחשת בעיר הכוללת את ההגירה הפנימית בין היישובים ואת ההגירה הפנימית בתוך העיר.

הגירה פנימית בין ישובים - ראה/י הגדרה תחת לוחות 25-27.

הגירה פנימית בתוך ת"א-יפו - זו הגירת תושבים בתוך היישוב מאזור סטטיסטי אחד לאזור סטטיסטי אחר. מאזן ההגירה הפנימית בתוך העיר הוא "0" (אפס).

הגירה בין-לאומית - ראה/י הגדרה תחת לוחות 25-27.

עולה - אדם הנכנס לישראל לישיבת קבע מכוח חוק השבות או מכוח חוק הכניסה לישראל. הנתונים בלוחות מתייחסים לעולים חדשים שעלו לארץ החל בשנת 1990.

הערה: יש לשים לב להבדלים בין נתוני ההגירה כפי שמופיעים בלוחות הללו לבין נתוני ההגירה שמתקבלים בחישוב מקורות השינוי (ראה לוחות 2.25-2.27 וההסברים המפורטים שהובאו בהסבר ללוחות 2.25-2.27 לעיל).

תיאור והסבר

1. גודל האוכלוסייה

הערה: המקור לנתוני האוכלוסייה המובאים בפרק זה הוא הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (הלמ"ס). מספר תושבי העיר המעודכן ביותר הוא לסוף שנת 2011, אבל נתונים מפורטים יותר על אוכלוסיית העיר כגון: גיל, מין, אזור מגורים וכיו"ב, מעודכנים לשנת 2010 בלבד.
הנתונים על אוכלוסיית העיר אינם כוללים את אוכלוסיית העובדים הזרים המתגוררים בעיר שמספרם נאמד בכמה עשרות אלפים.

על-פי האומדן לסוף שנת 2011, מספר תושבי העיר עמד על 404,800 תושבים. נתון זה מצביע על עלייה של 0.1% במספר התושבים בהשוואה למספר התושבים שנרשם בסוף שנת 2010, שעמד על 404,300 תושבים. למרות שאוכלוסיית העיר ממשיכה לגדול ואף להגיע לשיאים חדשים מבחינת מספר תושביה, ניכרת האטה בגידול האוכלוסייה - אחוז הגידול השנתי עמד באמצע העשור האחרון על כ-2.0% (בשנת 2004 היה 2.2% ובשנת 2005 היה 2.0%), בשנים האחרונות אחוז זה הצטמצם עוד יותר כך שבשנת 2009 אחוז זה היה 0.3% ובשנתיים האחרונות אחוז זה ירד עד לכדי 0.1% (לוח 2.2).

חלקה של האוכלוסייה בת"א-יפו מכלל האוכלוסייה בישראל הלך והצטמצם עם השנים. מהתבוננות בנתוני שנות המפקד השונות ניתן לראות שבשנת 1961 אוכלוסיית העיר היוותה 17.7% מאוכלוסיית ישראל, בשנת 1972 אוכלוסיית העיר היוותה 11.6% מכלל האוכלוסייה בישראל, ב-1983 היא היוותה 8.1%, בשנת 1995 ירד השיעור ל-6.2% ובמפקד 2008 שיעורה עמד על 5.4% (לוח 2.2). מאז המפקד האחרון חלה ירידה קטנה נוספת בשיעור זה, כך שבשנת 2011 שיעור זה ירד ל-5.2%.
תל-אביב-יפו היא העיר השנייה בגודלה בישראל, אחרי ירושלים שמנתה בסוף 2011 כ-804,400 תושבים, ולפני חיפה שמנתה באותה השנה כ-270,300 תושבים (לוח 2.6).

האוכלוסייה במטרופולין תל-אביב (לוחות 2.3 ו-2.4) מנתה בסוף 2011 3,401,700 נפש והיא במגמת עלייה מתמדת כפי שניתן לראות על-סמך נתוני המפקד לאורך השנים. בהשוואה לשנה לפני כן, שנת 2010 בה היו במטרופולין 3,350,400 נפש - זהו גידול של 1.5%.
חלקה של האוכלוסייה בגלעין ת"א-יפו עמד על 11.9% מסך כל האוכלוסייה במטרופולין ת"א. אחוז אוכלוסיית הגלעין מכלל המטרופולין ת"א הצטמצם בהדרגה במשך השנים מ-28.6% ב-1972 ל-11.9% בשנת 2011. כך גם לגבי האוכלוסייה בטבעת הפנימית, שחלקה מתוך מטרופולין תל-אביב ב-1972 היה 35.1% והוא ירד ל-26.2% ב-2011, בעוד שחלקה של האוכלוסייה בטבעת התיכונה, ובעיקר בטבעת החיצונית (הכוללת יישובים כגון: אבן יהודה, ראש העין, אשדוד וכו') עלה במהלך השנים הללו. הטבעת התיכונה והטבעת החיצונית כוללות את מרבית האוכלוסייה במטרופולין ת"א: 31.3% בטבעת התיכונה ו-30.6% בטבעת החיצונית.

השינויים באוכלוסיית העיר נובעים משלושה מקורות עיקריים (לוח 2.25): 1. הריבוי הטבעי של האוכלוסייה, קרי מספר הנולדים פחות מס' הנפטרים - בסוף שנת 2011 נוספו לעיר כתוצאה מריבוי טבעי כ-4,500 תושבים. 2. הגירה בין-לאומית, קרי הגירה של תושבים בין ארצות אחרות לבין תל-אביב-יפו. במרכיב זה נמצא שמקור חשוב לגידול האוכלוסייה הוא העלייה - אנשים שמהגרים לישראל מכוח חוק השבות ומשתקעים בעיר תל-אביב-יפו - בסוף שנת 2011 נוספו לעיר כ-1,500 תושבים עולים חדשים. 3. מאזן הגירה פנימית בין יישובים, קרי מעבר תושבים מתוך תל-אביב-יפו אל יישובים אחרים בישראל בהשוואה לתושבים חדשים הנכנסים לעיר מיישובים אחרים בישראל. בנוגע למרכיב זה, נמצא שבסוף שנת 2011 היו יותר יוצאים מן העיר אל יישובים אחרים בישראל בהשוואה לנכנסים אליה, כך שהמאזן היה שלילי והוא עמד על כ-1,400- תושבים (ראה הגדרות והסברים).
אם כן, בסוף 2011 (בהשוואה לתחילת השנה) התווספו למניין העיר כ-500 תושבים, גידול של 0.1% במספר תושבי העיר, וזאת בהשוואה לגידול שנרשם בירושלים - 2.1% תושבים והגידול בחיפה - 0.8% תושבים.

ב-2011 מספר התושבים היהודים ואחרים (נוצרים שאינם ערבים וללא סיווג דת) בת"א-יפו עמד על כ-388,100 (כ-96% מכלל אוכלוסיית העיר) ומספר התושבים הערבים עמד על כ-16,700 (4% מכלל אוכלוסיית העיר) (לוחות 2.2 ו-2.24).

בחינה נפרדת של גודל האוכלוסייה לפי דת (לוח 2.2), יהודים בהשוואה ללא יהודים, מצביעה על שתי מגמות בולטות:

1. האוכלוסייה היהודית הלכה והצטמצמה בצורה הדרגתית החל בשנות ה-70' וה-80'. בשנת 1989 חל שינוי במגמה והאוכלוסייה היהודית החלה לגדול, ובמהלך מחצית הראשונה של שנות ה-90' גידולה של האוכלוסייה היהודית התייצב. במחצית השנייה של שנות ה-90' הגידול של האוכלוסייה היהודית בעיר שמר על יציבות מסוימת עם נטייה קלה לצמצום. החל בשנת 1999 ועד 2011 שוב השתנתה המגמה ואנו עדים לגידול מסוים באוכלוסייה היהודית, אם כי קצב הגידול השנתי הוא איטי יחסית ונע בין 0.1% לבין 2.0%.
2. האוכלוסייה שאינה יהודית גדלה בהתמדה ועד סוף שנות ה-80' אחוז הגידול נע בין 2.0% ל-3.5%, בשנה. בשנת 1990 חלה עלייה בקצב גידול האוכלוסייה, כך שבשנת 2003 האוכלוסייה הלא יהודית הכפילה את עצמה, בהשוואה לגודלה בשנת 1991, והיא עמדה על 28,200 נפש. החל בשנת 2000 חל צמצום הדרגתי באחוז הגידול עד שבשנת 2011 אחוז הגידול הפך להיות שלילי ועמד על -0.3%.

2. התפלגות לפי גיל ומין

בסוף שנת 2010 התפלגות האוכלוסייה לפי קבוצות גיל היא כדלקמן: 16.8% הם בגיל 0-14, 10.7% בגיל 15-24, 23.1% בגיל 25-34, 14.6% בגיל 35-44, 20.4% בגיל 45-64, ואילו האוכלוסייה בגיל 65 ומעלה מגיעה לכדי 14.4% (לוח 2.9 ו-2.10). הגיל החציוני בת"א-יפו בשנת 2010 עמד על 34.7 שנים, בהשוואה ל-29.4 שנים בישראל, כלומר אוכלוסיית העיר מבוגרת יותר בהשוואה לאוכלוסיית ישראל.

בתקופה שבין המפקד משנת 1995 ועד סוף שנת 2010, אוכלוסיית העיר גדלה בכ-16%. מעבר לגידול באוכלוסיית העיר, חלו שינויים משמעותיים בהרכב הגילים (לוח 2.10). למרות שחלה עלייה בקבוצת הילדים בגיל 0-14 (מכ-62.5 אלף ילדים לכ-68.0 אלף ילדים), האחוז שלהם מכלל אוכלוסיית העיר ירד (מ-17.9% לכ-16.8%). צמצום משמעותי חל בקבוצות הגיל של ילדים וצעירים 15-24 הן מבחינת מספרם הגולמי והן מבחינת האחוז היחסי שלהם מכלל האוכלוסייה בעיר (מ-53.5 אלף תושבים-15.4% לכ-43.3 אלף תושבים-ל-10.7%). צמצום חל גם בקרב קבוצת גילאי 65+ (מ-63.8 אלף תושבים-18.3% ל-58.2 אלף תושבים-14.4%). מאידך, חל גידול ניכר בקבוצת גילאי 25-34: מ-58.4 אלף תושבים ל-93.5 אלף תושבים, כלומר מ-16.8% ל-23.1%. בקבוצות הגיל 35-44 ו-45-64 חל גידול קטן בלבד בתקופה זו.
הגיל החציוני ירד לאורך השנים - הגיל החציוני היה 35.8 שנים ב-1983, 34.9 שנים ב-1995 ו-34.0 שנים ב-2008. בשנת 2009 חלה עלייה בגיל החציוני והוא היה 34.4 שנים, עלייה נוספת הייתה בשנת 2010 כך שהגיל החציוני היה 34.7 שנים.

האוכלוסייה של היהודים ואחרים בת"א-יפו (לוח 2.22) מבוגרת במידה ניכרת בהשוואה לאוכלוסיית היהודים והאחרים בישראל: אחוז הילדים בגיל 0-14 בישראל הוא 25.5% בהשוואה ל-16.3% בת"א-יפו, בעוד שאחוז האוכלוסייה המבוגרת בגילאי 65+ בעיר גדול יותר בהשוואה לאחוז האוכלוסייה הזו בישראל: בישראל 11.4% ובת"א-יפו 14.8%. עם זאת, ניתן לראות כי קיימת מגמת צמצום בשיעור הקשישים בקרב אוכלוסיית היהודים והאחרים בעיר - בתחילת העשור האחרון (שנת 2000) שיעור בני 65+ עמד על 17.0%.
ביטוי נוסף לכך שאוכלוסיית העיר מבוגרת בהשוואה לאוכלוסיית ישראל (בקרב היהודים והאחרים) הוא הגיל החציוני של אוכלוסייה זו: 35.0 שנים בת"א-יפו לעומת 31.6 שנים בישראל.

בהתייחס למין, נמצא כי בדרך כלל נולדים יותר זכרים (51.0%), אך שיעורי התמותה של הזכרים גבוהים יותר משל הנקבות, בייחוד בגילים המבוגרים. על כן, בגילים הצעירים יש יותר בנים מאשר בנות, ובגילים המבוגרים היחס מתהפך ויש יותר נשים מאשר גברים. מכאן שאחוז הגברים קטן עם העלייה בגיל. מהתרשים המתאר את התפלגות האוכלוסייה לפי מין וגיל ניתן ללמוד על יחס המינים באוכלוסייה (אחרי לוח 2.17). באופן כללי, עד גיל 50 יש פחות ממאה נשים לכל 100 גברים, למעט הקבוצה הצעירה בגילאי 20-29 בה יש 105 נשים לכל 100 גברים. מגמה זו משתנה החל בקבוצת

הגיל 50-54 כך שלכל 100 גברים יש 107 נשים. המגמה הזו מתעצמת באופן משמעותי בגילאי 60-69, ובמיוחד בגילים המבוגרים יותר החל בגיל 70 ומעלה: בגילאי 60-69 ישנם 100 גברים ל-120 נשים בממוצע ובגילאי 70-74 עולה היחס כך שלכל 100 גברים יש 136 נשים. בגיל 75 ומעלה היחס הזה מגיע לערכו המקסימלי כשלכל 100 גברים יש בממוצע 155 נשים.

3. התפרסות האוכלוסייה

בתקופה שבין מפקד 1983 ועד שנת 2010 (שלאחר המפקד משנת 2008) חלו שינויים בהתפרסות האוכלוסייה באזורי העיר השונים: חלקה של האוכלוסייה בעבר הירקון גדל - ברובע 1 מ-10.3% ל-13.5% וברובע 2 מ-10.3% ל-12.5% (לוח 2.12). חלקה של האוכלוסייה במרכז העיר ברובע 5 אף הוא גדל מ-7.2% ל-9.2%. שיעור התושבים הגרים במרכז ברובע 6 יציב לאורך השנים: 1.2% ב-1983, 1.1% ב-1995 ו-1.2% ב-2010. בשאר אזורי העיר חל צמצום: ירידה קטנה נרשמה ברובע 3 (הצפון הישן) - 15.5% לעומת 14.4% וגם ברובע 8 (דרום העיר) - מ-7.6% ל-7.1%; ירידה גדולה יותר חלה בצפון החדש - ברובע 4 מ-12.6% ל-11.0%, ביפו (רובע 7) - מ-14.1% ל-11.4% וברובע 9 (מזרח העיר) מ-21.2% ל-19.7%.

באופן כללי, האוכלוסייה בעבר הירקון ברבע 1 ו-2 ובצפון החדש ברובע 4, מבוגרת יותר בהשוואה לשאר הרבעים (הגיל החציוני הוא 38.0 ברובע 1, 36.5 ברובע 2 ו-36.7 ברובע 4). גם ברובע 9 בדרום-מזרח העיר האוכלוסייה מבוגרת יותר (הגיל החציוני הוא 35.9). ביפו - רובע 7, האוכלוסייה צעירה יותר (הגיל החציוני הוא 34.3), וכן בצפון הישן - רובע 3 ובמרכז העיר - רבעים 5 ו-6, האוכלוסייה אף צעירה עוד יותר (הגיל החציוני הוא 33.3, 32.8 ו-33.0, בהתאמה). הרובע הצעיר ביותר הוא רובע 8 בדרום העיר ובו הגיל החציוני עומד על 32.5 שנים. דבר זה נובע בעיקר מהשיעור הגדול של הצעירים עד גיל 34 ומשיעור הנמוך של בני 65 ומעלה (לוח 2.14).

בשני העשורים האחרונים חלה הצערה משמעותית של האוכלוסייה במרכז העיר, במיוחד ברובע 5: הגיל החציוני ירד מ-53.4 שנים ב-1983 ל-32.8 ב-2010. תהליך דומה התרחש בצפון העיר (הצפון הישן והחדש), במיוחד ברובע 3, בו ירד הגיל החציוני מ-56.4 שנים ב-1983 ל-33.3 ב-2010.

4. אוכלוסייה לפי מוצא ומצב משפחתי

בדיקת אוכלוסיית העיר לפי מוצא האב מראה שחלקם של יוצאי אסיה-אפריקה (ילידי חו"ל וכאלה שאביהם יליד חו"ל) בקרב האוכלוסייה היהודית בעיר ב-2011 עמד על כ-23% ושל יוצאי אירופה-אמריקה (ילידי חו"ל וכאלה שאביהם יליד חו"ל) על כ-38%, שאר התושבים - כ-39%, הם ילידי ישראל (שאביהם אף הוא נולד בישראל). חלקם של התושבים שאביהם נולד בישראל (כ-39%) גדל בתקופה שבין מפקד 1983 לבין 2011 ב-24% (ב-1983 עמד אחוז ילידי ישראל על כ-15%).

בסך הכול, מקרב כלל האוכלוסייה היהודית בעיר, כ-74% הם ילידי ישראל ומתוכם למעלה ממחצית (53%) הם דור שני בישראל, קרי אביהם יליד ישראל (שנתון סטטיסטי למ"ס, מס' 63, לוח 2.23).

במהלך השנים, מאז מפקד 1995, אחוז הרווקים והרווקות בעיר גדל, במיוחד בולט הדבר בקרב קבוצות הגיל הצעירות בגילאי 25-34. בשנת 2010 (לוחות 2.20 ו-2.21), בקרב אוכלוסיית הגברים בגיל 25-34 כ-69% היו רווקים (לעומת 54% ב-1995), ובאותה קבוצת גיל בקרב הנשים כ-57% היו רווקות (לעומת 42% ב-1995). כלומר, מאז 1995 אחוז הרווקים והרווקות בקבוצת גיל זו גדל ב-15% בשתי הקבוצות. יש לציין שבשנים האחרונות נרשמה ירידה מסוימת באחוז הרווקים והרווקות בקבוצה זו (במפקד 2008 היו בגילאים הללו 72% רווקים ו-60% רווקות).
בסה"כ, אחוז הרווקים מקרב הגברים בגילאי 15 ומעלה בעיר, היה בשנת 2010, כ-44%, ובקרב הנשים בגילאי 15 ומעלה, אחוז הרווקות היה נמוך יותר והוא עמד על כ-36%.

5. אוכלוסייה ערבית

בשנת 2011 מנתה האוכלוסייה הערבית בעיר (מוסלמים, נוצרים-ערבים ודרוזים) 16,700 נפש בהשוואה ל-16,200 בשנת 2010. כלומר, הגידול השנתי של האוכלוסייה הערבית בעיר עמד בשנה האחרונה על 3.0%. יש לציין שלפי אומדן האוכלוסייה ערב המפקד, היו בעיר 17,300 תושבים ערבים (לוח 2.2). למרות שמספר התושבים הערבים שעודכן בעקבות המפקד משנת 2008 הצטמצם בהשוואה לאומדנים משנים קודמות שהיו מבוססים על מפקד 1995, הגידול השנתי לאחר העידכון דומה לגידול השנתי שנרשם לפני כן, שהיה בתחילת העשור האחרון סביב 3%.
התפלגות האוכלוסייה הערבית לשנת 2011 לפי דת מראה כי רוב רובה של האוכלוסייה הערבית היא מוסלמית - 80%. כ-19% מהאוכלוסייה הערבית בעיר הם נוצרים וכחצי אחוז מהאוכלוסייה הזו הם דרוזים. החלק הארי של האוכלוסייה הערבית,כ-14,000 (84%), מתגוררים ברובע 7 ביפו.

6. תנועה טבעית

החל בשנת 2001 נרשמה מגמת עלייה במספר הלידות בעיר (לוח 2.28). בשנת 2009 מספר לידות החי הגיע לשיא של 8,122 לידות (מתוכן 7,673 בקרב אוכלוסיית היהודים והאחרים). בשנת 2011 מספר לידות החי הצטמצם במעט ועמד על 7,819 לידות (מתוכן 7,434 בקרב קבוצת היהודים והאחרים). מאז תחילת שנות ה-2000, בקרב האוכלוסייה הערבית ישנה יציבות במספר לידות החי עם תנודות קלות, כך שבשנת 2011 היו 385 לידות בקרב אוכלוסייה זו; עם זאת, יש לציין שזהו המספר הנמוך ביותר של לידות שנרשם בעשור האחרון.

באופן כללי משנת 2000 החלה מגמת ירידה במספר הפטירות: בשנת 2000 נרשמו כ-3,830 פטירות, מספר שהצטמצם לכדי 3,287 פטירות בשנת 2011 (לוח 2.29). בהתייחס להרכב הגילי של הנפטרים, מתוך סה"כ הנפטרים ב-2011, למעלה ממחצית (61%) היו בגילאי 80 ומעלה, כאשר רבע מכלל הפטירות (25%) היו בקבוצת הגיל 90 ומעלה (לוח 2.33).

באופן כללי, לאורך השנים הריבוי הטבעי גדל (מספר לידות חי פחות מספר פטירות), במיוחד לאור הגידול בריבוי הטבעי בקרב קבוצת היהודים והאחרים. בשנת 2011 הנתונים של כלל האוכלוסייה מראים כי הריבוי הטבעי עמד על 4,532 נפשות (לוח 2.28). בהשוואה לשנת 2000, בה הריבוי הטבעי היה 2,065 נפשות, חלה עלייה של כ-120%. עם זאת, בשנת 2011 מסתמנת מגמת צמצום שהחלה בשנת 2009, כשהריבוי הטבעי ירד בהדרגה מ-4,884 נפשות ל-4,532 נפשות, סה"כ צמצום של כ-7% בין השנים הללו. הצמצום שנצפה בשלוש השנים האחרונות מתקיים הן בקבוצת היהודים והאחרים והן בקבוצת הערבים.
בהתייחס לריבוי הטבעי לאורך תקופה ארוכה יותר, בקרב קבוצת היהודים והאחרים נרשמה עלייה משמעותית בריבוי הטבעי מאז שנת 2000 - עלייה של כ-149% (ב-2000 עמד הריבוי הטבעי על 1,698 נפשות בעוד שבשנת 2011 עמד הריבוי הטבעי על 4,220 נפשות). בקרב האוכלוסייה הערבית השינוי לאורך תקופה זו היה קטן והוא מתבטא בצמצום הריבוי הטבעי - מאז שנת 2000, בה הריבוי הטבעי היה 356 נפשות, חלה ירידה של כ-15% בהשוואה לשנת 2011, בה היה הריבוי הטבעי 312 נפשות.

באופן כללי, מאז שנת 2000, ניתן להצביע על עלייה בריבוי הטבעי במרבית הרבעים בעיר, במיוחד ברבעים 1-5 כשהעלייה המשמעותית ביותר חלה ברובע 3 - הריבוי הטבעי ברובע זה מהווה 15% מכלל הריבוי הטבעי בעיר. יש לזכור שבתחילת שנות ה-90', הריבוי הטבעי ברובע 3 היה אף שלילי ולאורך השנים הוא גדל עד כדי הפיכתו לריבוי טבעי משמעותי לגידול אוכלוסיית העיר. יש לציין גם את רובע 9 במזרח העיר בו קיימת מגמת עלייה בריבוי הטבעי לאורך השנים כך שהריבוי הטבעי ברובע זה מהווה כ-19% מכלל הריבוי הטבעי בעיר (לוח 2.29).

שיעור הלידות ל-1,000 תושבים בקרב היהודים והאחרים עמד ב-2011 על 19.2 בהשוואה ל-23.5 בקרב הערבים (לוח 2.28). ההבדל נובע הן ממבנה הגילים הצעיר יותר, והן מרמת הפריון הגבוהה יותר של האוכלוסייה הערבית בעיר. עם זאת, מתחילת העשור מסתמנת מגמה של צמצום הדרגתי בפער שבין שתי האוכלוסיות, כך שהשיעורים בקרב אוכלוסיית היהודים והאחרים עלו (מ-16.1 בשנת 2000 ל-19.2 בשנת 2011) בעוד שהשיעורים בקרב האוכלוסייה הערבית ירדו (מ-31.3 בשנת 2000 ל-23.5 בשנת 2011).

בפטירות התמונה הפוכה: שיעור הפטירות ל-1,000 תושבים באוכלוסיית היהודים והאחרים גבוה מאשר באוכלוסייה הערבית - בעיקר בגלל מבנה הגילים המבוגר יותר באוכלוסיית היהודים והאחרים; הנתונים לשנת 2011 מראים כי שיעור הפטירות ל-1,000 איש באוכלוסייה הממוצעת הרלוונטית הוא 8.3 ו-4.5, בהתאמה. עם זאת, לאורך השנים, בקרב אוכלוסיית היהודים והאחרים חל צמצום הדרגתי בשיעורי התמותה (משיעור של 11.1 בשנת 2000, לשיעור של 8.3 בשנת 2011), בעוד שבקבוצה של האוכלוסייה הערבית היה שינוי קטן בלבד לאורך התקופה בשיעורי התמותה (משיעור של 3.9 בשנת 2000 לשיעור של 4.5 בשנת 2011).

באשר ללידות חי לפי גיל היולדת, כ-5% מהלידות בקרב נשים יהודיות ב-2011 היו אצל נשים עד גיל 24, 21% - בגיל 25-29, 42% - בגיל 30-34 ו-32% בגיל 35 ומעלה (לוח 2.31). קיימת מגמה מתמשכת של צמצום בחלקן היחסי של הלידות אצל נשים צעירות, ועלייה - אצל נשים מבוגרות יותר, בעיקר בטווח גילאי 30+: לדוגמה, בתקופה שבין 1980 לבין 2011 ירד חלקן של הלידות אצל נשים יהודיות עד גיל 24 מ-34% לכ-5%, ואילו חלקן של הלידות אצל נשים בגיל 30 ומעלה עלה מ-30% לכ-74%. תהליך דומה, דהיינו, עלייה הדרגתית בגיל היולדות עם השנים, קיים גם בקרב נשים לא יהודיות, אף-על-פי שהן יולדות בגיל צעיר יותר בהשוואה לנשים יהודיות.

באוכלוסייה היהודית, קיימים הבדלים ניכרים בגיל היולדת בין קבוצות המוצא השונות (לוח 2.32). עם זאת, הבדלים אלה נוטים להצטמצם במשך השנים. לשם השוואה, לפני כשני עשורים, אחוז הלידות לנשים ילידות ישראל עד גיל 25 עמד על 37% אצל יולדות שאביהם יליד אפריקה, על 28% אצל יולדות שאביהם יליד אסיה ועל 14% אצל יולדות שאביהם יליד אירופה-אמריקה. ב-2011, אחוז הלידות אצל נשים ילידות ישראל עד גיל 25 עמד על כ-3% אצל יולדות שאביהם יליד אפריקה, על כ-2% אצל יולדות שאביהם יליד אסיה עמד ועל כ-5% אצל יולדות שאביהם יליד אירופה-אמריקה, כלומר ההבדלים בין קבוצות המוצא השונות מזעריים, ובכל הקבוצות חלה ירידה דרמטית בילודה בקרב קבוצות הגיל הצעיר (עד גיל 25).

7. נישואין וגירושין

בשנת 2010 נרשמה ירידה קטנה במספר החתנים והכלות (כ-5% ו-6%, בהתאמה), כך שהיו 3,547 חתנים ו-3,364 כלות, בהשוואה לשנת 2009 בה היו 3,765 חתנים ו-3,584 כלות (לוח 2.34). באופן כללי, לאורך השנים מספר הנישאים בקרב הנשים ובקרב הגברים יציבים. עם זאת, בחינת השיעורים מעלה שחל שינוי רב: בשנת 1960 שיעור החתנים והכלות ל-1,000 איש באוכלוסיית הגברים והנשים עמד על 9.0 ו-9.1 חתנים וכלות, בהתאמה, בעוד שבשנת 2010 השיעורים היו 21.9 ו-19.3, בהתאמה. כלומר, בהשוואה לשנת 1960 בקרב כל 1,000 תושבים בעיר, השכיחות של החתנים עלתה בכ-143% ושכיחות הכלות עלתה בכ-112%.

יחד עם תופעת התרחבות הנישואים חלה תופעה מקבילה של התרחבות הגירושין (לוח 2.35). מספר המתגרשים עלה לאורך השנים במיוחד בקרב הגברים, מ-590 מתגרשים בשנת 1960 ל-915 מתגרשים בשנת 2010 - עלייה של כ-55%. גם בקרב הנשים חלה עלייה בקרב המתגרשות, אם כי זו עלייה קטנה יותר - בשנת 1960 היו 627 מתגרשות, בהשוואה ל-655 מתגרשות בשנת 2010, עלייה של כ-4% בלבד.

8. הגירת האוכלוסייה

הערה: נתונים של ההגירה בעיר (מאזן ההגירה, מספר הנכנסים ומספר היוצאים מהעיר) וכן מאזן ההגירה הבין-לאומי (עולים ויורדים מן העיר לחו"ל) המעודכנים ביותר הם לסוף שנת 2011, אבל נתונים מפורטים יותר על ניידות אוכלוסיית העיר לפי גיל, מין, אזור מגורים וכיו"ב, מעודכנים לשנת 2010 בלבד.

הגירה פנימית בין יישובים לבין תל-אביב-יפו

בהתייחס להגירה הפנימית בין היישובים לאורך השנים, בתל-אביב-יפו נרשמה מגמה של הגירה שלילית, כלומר מאזן ההגירה בין יישובים היה שלילי - נכנסו לעיר פחות תושבים מיישובים אחרים בישראל, בהשוואה לתושבים שיצאו מהעיר ליישובים אחרים בישראל.

יש לציין שבתקופה שבין השנים 2003-2007 לראשונה מזה מספר עשורים נרשם שינוי במגמה כך שמאזן ההגירה הפנימית בין יישובים היה חיובי, כלומר נרשם מספר רב יותר של נכנסים לעיר בהשוואה למספר היוצאים ממנה. בשנת 2003 המאזן עמד על 232 תושבים, והוא הגיע לשיאו בשנת 2004 ועמד על 4,375 תושבים. המאזן החיובי החל להצטמצם בהדרגה משנה לשנה עד שחזר להיות שלילי בשנת 2008 ועמד על כ-3,200- תושבים. עד שנת 2011 המאזן השלילי הצטמצם בהדרגה ועמד על 1,400- (לוח 2.36). יש לציין שבשנת 2011 הנתונים מראים על גידול במספר הנכנסים לעיר מיישובים אחרים (גידול של כ-1.0%) וצמצום בקרב היוצאים מהעיר ליישובים אחרים (צמצום של כ- 6%).

הערה: נתוני ההגירה הפנימית מופיעים בשנתון גם כחלק ממקורות השינוי של האוכלוסייה (לוחות 2.25 ו-2.27). הנתון שמתייחס למאזן ההגירה בין יישובים לשנים 2010 ו-2011 בלוחות הללו שונה במקצת ממה שהוצג לעיל והוא עומד על 1,648- ו-1,600-, בהתאמה. ההסבר לכך קשור לאופן בו מחושב אומדן האוכלוסייה שלאחר מפקד האוכלוסין משנת 2008 (לפירוט ראה ב"מקורות והגדרות" את ההסבר לגבי הלוחות 2.25-2.27). לבדיקת דפוסי ההגירה לפי גיל, אזור מגורים בעיר ויישוב מוצא/יעד לאורך שנים, יש להתייחס לנתונים שמופיעים בלוח 2.36 ואילך.

מבדיקת דפוס ההגירה <u>בין</u> יישובים, לפי מחוז המוצא של המשתקעים בעיר ולפי מחוז היעד של העוזבים את העיר, עולה התמונה הבאה:

א. בדרך כלל, היקף ההגירה אל תוך ת"א-יפו וממנה גדל ככל שהמחוז קרוב יותר אליה מבחינה גיאוגרפית. לפיכך, ב-2010 כ-32% מהנכנסים באו ממחוז המרכז, ועוד כ-30% ממחוז תל-אביב. מקרב היוצאים, כ-35% עברו ליישובים במחוז המרכז, וכ-42% ליישובים במחוז תל-אביב (לוח 2.48).

ב. בשנת 2010, מאזן ההגירה הפנימית בין יישובים בנוגע לת"א-יפו היה חיובי ביחס למחוזות המרוחקים ושלילי ביחס למחוזות הקרובים - מחוז המרכז ומחוז תל-אביב (לוח 2.48). המשמעות היא שנכנסים יותר תושבים לתל-אביב-יפו מהמחוזות המרוחקים מאשר תושבים שיוצאים מתוך העיר אל ערי המחוזות הללו, בעוד שמהערים הסמוכות לתל-אביב-יפו (ערים במחוז תל-אביב ובמחוז המרכז), נכנסים פחות תושבים לעיר בהשוואה לתושבים שיוצאים מתל-אביב-יפו אל ערים שבמחוז תל-אביב ובמחוז המרכז.

כ-52% מקרב הנכנסים לעיר תל-אביב-יפו, היו בגילאי 25-34: קבוצת הצעירים בגילאי 25-29 (6,472 נכנסים) וקבוצת הגיל 30-34 (3,684 נכנסים). מאידך, מקרב היוצאים, כ-43% היו בקבוצת הגיל 0-14 (4,761 יוצאים) וקבוצת הגיל 30-44, שהם בחלקם הורי הילדים הללו (9,494 יוצאים) (לוחות 2.42 ו-2.43). האפקט הכולל של הניידות בין יישובים פועל בכיוון של הצערתה המתונה של אוכלוסיית העיר, היות שהמאזן החיובי הגבוה ביותר היה בקרב אוכלוסיות המהגרים בגילאי 15-24 ו-25-29. סה"כ המאזן בשתי הקבוצות הוא חיובי ועומד על 4,431 תושבים לעומת שאר קבוצות הגיל שלגביהם המאזן הוא שלילי ועומד על 7,525- תושבים (לוח 2.41).

בהגירה הפנימית בין יישובים, ת"א-יפו "מפסידה" משפחות עם ילדים (המסקנה שמדובר במשפחות נובעת מההנחה שילדים אינם עוברים לבדם בין היישובים, אלא בליווי הוריהם): ב-2010, מאזן ההגירה באוכלוסייה שגילה 0-14 היה השלילי ביותר בהשוואה לשאר קבוצות הגיל ועמד על 3,259- תושבים. לעומת זאת, ת"א-יפו "מרוויחה" אוכלוסיית צעירים בגילים 15-24 ו-25-29 שרובם הגדול רווקים - מאזן ההגירה בקרב אוכלוסיות אלה היה המאזן ההגירה החיובי היחיד ועמד על 1,237 ו-3,194 תושבים, בהתאמה (לוח 2.41).

הגירה פנימית <u>בתוך</u> היישוב (תל-אביב-יפו)

בנוסף להגירת התושבים שקיימת בין היישובים בישראל לבין העיר תל-אביב-יפו, קיימת הגירת תושבים <u>בתוך</u> העיר עצמה - תושבים שעוברים מקום מגורים בתוך העיר. מספר התושבים שמהגרים <u>בתוך ת"א-יפו</u> עמד ב-2010 על 29,110 (לוח 2.39, 2.46 ו-2.47), מספר גבוה יחסית של תושבים המעתיקים את מגוריהם ממקום אחד למשנהו בתוך העיר. היקף ההגירה בתוך העיר בקרב האוכלוסייה היהודית בתקופה 1984-1989 היה נמוך יחסית (13,600-15,400), בהשוואה לשנים שלאחר 1990 (בין 18,100-21,000). הגידול בהגירה בתוך העיר שהחל ב-1990, מוסבר בעיקר ע"י הניידות הרבה המאפיינת את העולים החדשים (עולי בריה"מ לשעבר שהחלו להגיע בתחילת שנות ה-90') שנוטים לשנות את מעונם לעיתים תכופות בשל תהליך ההסתגלות והקליטה בעיר. לאחר שנות ה-90', מגמת ההגירה בתוך העיר גדלה עוד יותר וייתכן שהסיבה למגמה זו היא תוצאה של סיום בנייתן של יחידות דיור חדשות שנבנו במרבית רובעי העיר, ובמיוחד בעבר הירקון. תתכנה סיבות נוספות לעלייה בהיקף ההגירה שבתוך העיר, סיבות הקשורות בגידול הניכר שחל במספר התושבים הצעירים בגילאי 25-34 בעיר - אוכלוסייה זו מתאפיינת במעברים תכופים ממקום למקום

בשל היעדר דירה הנמצאת בבעלותם, הצעירים הללו נמצאים במעגלי חיים שמשפיעים על מעברם ממקום למקום כגון: לימודים, הקמת משפחה, בחירת קריירה וכו'.

אחוז התושבים שניידים בתוך ת"א-יפו מקרב כלל אוכלוסיית העיר עמד בשנת 2010 על 7.2%. מהנתונים עולה שמכלל האוכלוסייה הניידת בתוך העיר (29,110), רק 2.7% עברו מהדרום (רבעים 7-9) לצפון (רבעים 1-4) ו-4.1% מהצפון לדרום. באופן כללי הנטייה של תושבי הצפון והדרום היא לעתיק את מגוריהם בתוך אותו אזור בו הם גרים, דבר זה בולט במיוחד ברובע 2, ברובע 7 וברובע 9 בהם אחוז ההשארות ברובע הוא למעלה מ-70% (לוח 2.47).

נתוני ההגירה הפנימית, הכוללים את ההגירה בין היישובים וזאת שבתוך העיר, מצביעים על כך שמדובר במספר רב של מהגרים, בין אם מדובר ביוצאים ובין אם מדובר בנכנסים. ההגירה הפנימית בין היישובים ובתוך היישוב בשנת 2010, הקיפה יותר מ-19% מכלל תושבי העיר (סה"כ יוצאים מהעיר ועוד סה"כ נכנסים לעיר ועוד סה"כ המעתיקים את מגוריהם בתוך העיר - 77,921 איש). נתונים אלה מראים שהעיר תל-אביב-יפו מאופיינת ע"י תהליכים של שינוי דמוגרפי משמעותי במהלך השנה.

הגירה בין-לאומית

בנוסף להגירת התושבים בתוך ישראל, קיימת הגירת תושבים בין-לאומית ובה משתתפות שלוש קבוצות עיקריות: עולים חדשים - מהגרים חדשים הנכנסים לעיר בשנה נתונה; יורדים לחו"ל - תושבי העיר שעוזבים את העיר ליותר משנה ברציפות; וחוזרים מחו"ל - תושבי העיר שחוזרים העירה לאחר שהות בחו"ל שנמשכה יותר משנה אחת ברציפות. מסך כל הכניסות והיציאות של הקבוצות הללו בשנה נתונה מתקבל מאזן ההגירה. בתל-אביב-יפו בשנת 2010, מאזן ההגירה היה חיובי ועמד על 1,210 תושבים: 1,747 עולים בהשתקעות ראשונה, ומאזן הגירה בין-לאומי שלילי של 537- תושבים כתוצאה מעזיבה וחזרה של תושבי חו"ל. החל בשנת 2004, מאזן ההגירה נשמר חיובי, אם כי הוא בעל כוח שינוי קטן באופן יחסי על אוכלוסיית העיר, כיוון שהוא מוסיף בכל שנה מאות בודדות של תושבים למניין הכולל של אוכלוסיית העיר. עם זאת, בשנים האחרונות ניכרת מגמת עלייה עקבית במרכיב זה (לוח 2.53).

מאזן הגירה כולל

מאזן ההגירה הכולל מורכב ממאזן ההגירה הפנימית (בין היישובים ובתוך היישוב) ממאזן הגירה בין-לאומי (תושבים יורדים ותושבים חוזרים מחו"ל) ומעולים חדשים. מאזן ההגירה הכולל מבטא את ההשפעה המשולבת של כל תנועות התושבים מתוך העיר ואל תוך העיר בשנה נתונה (לפירוט ראה ב"מקורות והגדרות" את ההסבר לגבי הלוחות 25-27). מאזן ההגירה הכולל בשנים האחרונות היה שלילי אך ניכר כי הוא הצטמצם מכ-1,400- תושבים בשנת 2009 לכ-500- בשנת 2011.

9. עולים חדשים

עם פתיחת שערי בריה"מ לשעבר בשנת 1989, חל גידול במספר העולים שפנו לת"א-יפו כיישוב מגורים ראשון בישראל: ב-1990 חלה עלייה תלולה במספר העולים החדשים המשתקעים בעיר ומספרם הגיע בשנה זו לשיא של כ-24,700 עולים. לאחר 1990 התחילה להירשם ירידה במספר העולים המשתקעים בעיר בכל שנה, ובצורה הדרגתית מספרם הצטמצם לכדי 1,212 עולים בשנת 2008. משנת 2008 שוב החלה עלייה בהשתקעות הראשונה של עולים בתל-אביב-יפו, ומספרם עלה ל-1,747 תושבים (לוח 2.53). בסוף שנת 2010, סך כל העולים שעלו לישראל החל ב-1990 ומתגוררים בת"א-יפו עומד על 52,034 והם מהווים כ-13% מכלל אוכלוסיית העיר (לוחות 2.56 ו-2.57).

בעבר הייתה אוכלוסיית העולים צעירה יותר בהשוואה לכלל אוכלוסיית העיר. ב-2003 מגמה זו השתנתה ומבנה הגילים של העולים בת"א-יפו הפך להיות דומה לזה של כלל האוכלוסייה בעיר, דבר הבא לידי ביטוי בחציון הגיל, שעמד בסוף 2003 על 34.2 בקרב העולים בהשוואה ל-34.0 בקרב כלל התושבים בעיר. החל בשנה זו ואילך, המגמה השתנתה כך שאוכלוסיית העולים הפכה למבוגרת יותר בהשוואה לכלל אוכלוסיית העיר: ב-2010 הגיל החציוני של העולים עמד כבר על 35.4 שנים, בהשוואה לגיל החציוני של כלל האוכלוסייה בעיר שעמד על 34.7. בהשוואה בין קבוצות הגיל השונות ניתן לראות פערים בין שתי האוכלוסיות: העולים מאופיינים בשיעורים גבוהים יותר,

בהשוואה לכלל האוכלוסייה, בקבוצות הגיל 15-24, 25-44 ו-45-64, ושיעוריהם נמוכים יותר בהשוואה לכלל האוכלוסייה, בקבוצות הגיל הצעירות ביותר (0-14) והמבוגרות ביותר (65+).

מבחינת התפלגות העולים לפי אזור המגורים בעיר (לוח 2.54 ו-2.55) עולה כי שיעור גבוה מאוכלוסיית העולים התרכז ברבעים הדרומיים: ברובע 7 (יפו) - כ-19.0%, ברובע 8 (שפירא, סביבת התחנה המרכזית החדשה) - כ-14%, ובמיוחד ברובע 9 (מזרחית לאיילון) - כ-26%. אחוז העולים מקרב כלל העולים בעיר בעבר הירקון ובצפון העיר הוא נמוך: ברבעים 1 ו-2 שיעורם עומד על כ-8% ועל כ-6%, בהתאמה. ברובע 4, בצפון, אחוז העולים עומד על כ-6% וברובע 3 שיעורם הוא כ-13%.

מבחינת התפלגות העולים בעיר, לפי רובע המגורים (לוח 2.57), עולה כי העולים מהווים אחוז ניכר מהאוכלוסייה בדרום העיר, במיוחד ברובע 8 (כ-24%) וברובע 7 (כ-21%). ברבעים שבצפון העיר, העולים מהווים אחוז קטן מהאוכלוסייה, במיוחד ברובע 2 (כ-6%) ורובע 4 (כ-7%).

במהלך שנת 2010, 3,110 עולים עזבו את ת"א-יפו ליישובים אחרים בישראל (חלקם הגיעו ישירות מחו"ל לת"א-יפו ושהו בה תקופה קצרה באורח זמני), ו-2,988 עברו לגור בת"א-יפו מיישובים אחרים בישראל (לוח 2.58). היקף ההגירה הפנימית בין יישובים של העולים גבוה בהשוואה להיקף ההגירה בקרב כלל האוכלוסייה, במיוחד בנוגע להיקף האוכלוסייה שנכנסת מיישובים אחרים: שיעור הנכנסים והיוצאים ב-2010 ל-1,000 נפש באוכלוסיית העולים עומד על כ-60 עולים בקרב היוצאים ועל כ-57 עולים בקרב הנכנסים. הנתונים המקבילים לגבי ההגירה בין-יישובים בקרב כלל האוכלוסייה בעיר היו 56 ו-49 תושבים, בהתאמה. נתון זה מלמד כי העולים מהווים קבוצה ייחודית המאופיינת על-ידי הגירה בין-עירונית גבוהה, יחסית. הפיזור הגיאוגרפי של יעדי העוזבים את העיר מראה כי העולים שעזבו את תל-אביב-יפו אינם מתרחקים יתר על המידה מהעיר והם נשארים בערים הסמוכות שבמחוז תל-אביב - קרוב למחצית ממספר העולים שיצאו מת"א-יפו עברו לערים שכנות במחוז תל-אביב, במיוחד לערים הדרומיות לעיר תל-אביב-יפו כגון בת-ים וחולון (25% עזבו לטובת שתי ערים אלה).